

DE ROKERSSTOEL.

door H.A.M.Huveneers.

Reeds in de 18e eeuw zijn stoelen vervaardigd waarvan aangenomen kan worden dat ze de exclusieve functie hadden de roker te dienen (1) doch hiervan zijn er zó weinig bekend - en nog minder bewaard gebleven - dat ze niet beschouwd kunnen worden als representanten van een modeverschijnsel.

Dit laatste is stellig wèl het geval met het kwieke meubeltje dat we de rokersstoel of fumeuse noemen. Dit stoeltje vond zijn ontstaan in de merkwaardige, wat bizarre sfeer die ontstaat wanneer een genotmiddel, in dit geval het knusse rookgenot, overgecultiveerd wordt, hetgeen het geval was in de tweede helft van de vorige eeuw en vooral in het laatste kwart daarvan.

Ook andere omstandigheden speelden een rol: de bouwkunst, kunstnijverheid en (woning)inrichtingskunst ondervonden behalve de herontdekking van en de behoefte aan heroriëntatie op de natuur, sterke invloed van de zucht naar het exotische: Door succesvolle archaeologische ontdekkingen was de belangstelling voor de oude beschavingen ineens sterk gegroeid; mede als gevolg van de Krimoorlog was de Oriënt en met name Turkije en de Turkse manier van leven of wat men daar voor hield, erg populair geworden en door de verbeterde vervoersmogelijkheden enerzijds en de verdere ontsluiting van de verre rijken - men denke aan Japan dat in 1854 was begonnen met het leggen van handelscontacten met andere Westeuropese naties dan Nederland dat daar enige eeuwen lang letterlijk "het rijk alleen" had gehad - anderzijds was ook het verre Oosten, dat nog niets van zijn mysterieuze aantrekkingskracht had verloren, wat dichterbij gekomen.

Frappante uitingen van dit exotisme waren de Oosterse lampen en kasjmirdoeken, de bonte oosterse tapijten en draperieën en kussens die in de interieurs gingen domineren, de tabourets en teljoren en niet te vergeten de onhandige tsjiboekpijpen die kunstenaars en studenten zo graag rookten.

In een dergelijke ambiance past de figuur van de gezeten en zeer op zijn rust en comfort gestelde burgerhuisvader, die zijn deel van de horizonverruiming niet wil missen, en die thuisgekomen na zijn vermoeiende dagtaak, zich ontdoet van zijn geklede jas en zijn schoenen en zich vervolgens hult in een sjamberloek, een ruime herenkamerjapon van zijde of fluweel, niet zelden versierd met bloemen, en met geborduurde tressen en passementen bezet, en toegeknoopt met een koord met kwasten, die daarna zijn rokerskalot, een fez-achtig hoofddekseel met een kwastje, opzet, zijn muilen aan de voeten schuift en zich tenslotte zet met zijn lange Duitse pijp, om zich daarmee ongestoord enige uren te amuseren en zich aldus een pasja te wanen.

Bij een dergelijk persoon kon men een rokersstoel aantreffen. Ook vond men ze wel in de betere koffiehuisen en in zekere salons waar heren plachten ontvangen te worden.

Steevast waren ze ook te vinden in de ateliers van de fotografen, omdat ze bij uitstek geschikt waren om de te vereeuwigen klanten te helpen een bevallige pose aan te nemen.

Noot (1) G.A.Brongers vermeldt in " Nicotiana Tabacum " het bestaan van een rokersstoel in Queen Anne-stijl. Deze stoel zou zich bevinden in het Victoria and Albertmuseum te Londen.

De meubelontwerper Riesener heeft een bergère in Louis XVI-stijl doen vervaardigen die - in de hoge zitting - een lade bevatte waarin volgens de beschrijving, onder meer rookgerei geborgen kon worden.

Hoe zag nu zo'n rokersstoel er uit?

Ze zijn doorgaans tamelijk klein - zelden hoger dan 90 cm - doch robuust gebouwd. Ze moeten immers een heftig orerend heer kunnen dragen. Deze zit schrijlings en achterstevoren op de stoel en steunt met zijn ellebogen op de hoge rugleuning, die daartoe gecappitonneerd is. Bij de meeste rokersstoeltjes wijken de achterpoten enigszins naar achter om de stoel nog meer stabiliteit te geven. De zitting is meestal laag aangebracht doch zeer dik en ze wordt, naar de rugleuning toe, lager, alles om het zitcomfort te verhogen.

De voorpoten van de fumeuse zijn in de regel versierd met rocailles, cannelures, torseringen, bollen, krullen of klauwpoten, afhankelijk van de stijl waarin het stoeltje is uitgevoerd. Dit kan elk der neo-stijlen zijn - er bestond echter kennelijk een voorkeur voor neo-rennaissance en neo-barok - of een mengeling van verschillende stijlen.

Er zijn ook stoeltjes bekend van het zogenaamde rustieke type, die er uit zien alsof ze geheel uit bebladerde of juist afgeknotte takken zijn vervaardigd.

Aan de rug van de rokersstoel* is doorgaans veel zorg besteed. Hij is dan getooid met weelderig snijwerk, dat soms een familie- of fantasiewapen vertoont, of wijnstokbladeren met druivetrossen, bij andere stoelen een lier of een rokers- of andere scène. Meestal echter zijn op sierlijke wijze pijpen en andere rook-utensiliën voorgesteld, omwonden met ranken of tabaksbladeren. Boven in de rugleuning, onder het kussentje waarop men de ellebogen doet steunen, bevindt zich bij een aantal rokersstoelen een lange lade of kistje waarvan dan het hiervoor bedoelde kussentje het deksel vormt. Men kon in deze ruimte allerlei kleine spulletjes kwijt waarmee men niet graag in de handen bleef zitten, zoals pijpedoppen, pijpewroeters, de tabakszak of -doos en niet al te lange pijpen.

De zitting en het kussentje op de rug- of liever gezegd buikleuning, zijn ofwel met leer, ofwel met pluche, trijp of gobelinstof bekleed en in veel gevallen zijn ze afgezet met zeer lange franjes.

Bij het beproeven van de rokersstoel, drong zich de gedachte aan mij op, dat de houding waarin men op deze stoel zit, zich veel beter leent voor een gemoedelijke discussie dan voor het roken van een pijp (het één sluit het ander natuurlijk niet uit) zodat ik het ervoor houd dat het begrip rokersstoel zich in de meubelmakersvaktaal weliswaar een plaats heeft weten te veroveren, doch dat de gewone man, die zich niet laat foppen, nog steeds terecht zegt: "Hij zit op zijn práátstoel".

Ik moet nog even ernstig zijn want ik ontkom er - alleen reeds omwille van de volledigheid - niet aan, enige aandacht te wijden aan een type stoel dat ook met rokersstoel of rookstoel wordt aangeduid.

Men heeft dan het oog op het omvangrijk meubel dat tegenwoordig nog wel eens op rommelmarkten opduikt en dat men alleen in zeer ouderwetse woonkeukens nog naast de kachel kan vinden.

Het is een zeer "luie" stoel met een verstelbare rugleuning en dikke rechthoekige kussens. Op de lange armleggers was niet zelden een klein koperen asbakje vastgeklemd. Deze stoel die zo omstreeks de vijftiger jaren van deze eeuw grote populariteit genoot, was op zichzelf wel geschikt om daarin in alle rust van een voortreffelijke sigaar of geurige pijp te genieten, doch menigmaal ontviel de roker, hoe vastberaden aanvankelijk ook, al spoedig krant en rooktuig, en waarlijk: nooit is een stoel gemaakt die zó geschikt was voor het middagdutje als juist deze.

kussentje kan
opgeklapt worden

-14-

▲ Enige rokersstoelen

◀ J. Servais, dichter en zanger, zittend op een rokersstoel in het fotografisch atelier van Dehin.

tekening naar een contactafdruk van een natte colloidplaat uit omstreeks 1862.

Collectie "Musée de la Vie Wallonne" Luik